

Торайғыров университетінің
ҒЫЛЫМИ ЖУРНАЛЫ

НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ
Торайғыров университета

**ТОРАЙҒЫРОВ
УНИВЕРСИТЕТІНІҢ
ХАБАРШЫСЫ**

Педагогикалық сериясы
1997 жылдан бастап шығады

**ВЕСТНИК
ТОРАЙҒЫРОВ
УНИВЕРСИТЕТА**

Педагогическая серия
Издается с 1997 года

ISSN 2710-2661

№ 4 (2020)

Павлодар

НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ
Торайгыров университета

Педагогическая серия
выходит 4 раза в год

СВИДЕТЕЛЬСТВО

о постановке на переучет периодического печатного издания,
информационного агентства и сетевого издания

№ KZ03VPYU00029269

выдано

Министерством информации и коммуникаций
Республики Казахстан

Тематическая направленность

публикация материалов в области педагогики,
психологии и методики преподавания

Подписной индекс – 76137

Бас редакторы – главный редактор

Бегентаев М. М.

д.э.н., профессор

Заместитель главного редактора

Ответственный секретарь

Пфейфер Н. Э., *д.п.н., профессор*

Нургалиева М. Е., *PhD доктор*

Редакция алқасы – Редакционная коллегия

Абибуллаева А.,

д.п.н., профессор

Бурдина Е. И.,

д.п.н., профессор

Жумагаева Е.,

д.п.н., профессор

Фоминых Н. Ю.,

д.п.н., профессор (Россия)

Снопкова Е. И.,

к.п.н., профессор (Белоруссия)

Мирза Н. В.,

д.п.н., профессор

Донцов А. С.,

доктор PhD

Шокубаева З. Ж.,

технический редактор

За достоверность материалов и рекламы ответственность несут авторы и рекламодатели

Редакция оставляет за собой право на отклонение материалов

При использовании материалов журнала ссылка на «Вестник Торайгыров университета» обязательна

**М. А. Кусайнова¹, З. К. Жуманбаева²,
К. С. Тлеугабылова³, А. С. Мусабекова⁴**

¹Академик Е. А. Бөкетов атындағы Қарағанды университеті,

Қазақстан Республикасы, Қарағанды қ.

³Қарағанды техникалық университеті,

Қазақстан Республикасы, Қарағанды қ.

^{2,4}Қарағанды Медицина университеті,

Қазақстан Республикасы, Қарағанды қ.

**ЕЖЕЛГІ ҚАЗАҚ ДАЛАСЫНДАҒЫ ТӘЛІМ-ТӘРБИЕ
ҚҰНДЫЛЫҚТАРЫНЫҢ РУХАНИ МАЗМҰНЫ**

Мақалада ерте заманда өмір сүрген тарихи тұлғалардың мақсат еткен – ата-бабадан келе жатқан салт-дәстүрлерді, онегелі сөздерді ұрпақтан-ұрпаққа жеткізу, үлкенді сыйлауға, елін-жерін құрметтеуге насихаттау – ой-пікірлері теориялық тұрғыда талданады. Авторлар қазақ даласын мекендеген ру-тайпалардың ертедегі көшпенділер қауымында қалыптасқан тәрбие бағыттары анықтап, мазмұндады. Ежелгі жазбалардың тәлім-тәрбиелік көздерінің алғашқы сатысын сол қоғамда қалыптасқан және ұрпақ тәрбиесіне ықпалын тигізген өнер, кәсіп, еңбек түрлерін мәнін ашып көрсетеді. Сонымен қатар, ұлттық ерекшелігімізді айқындайтын тарих қойнауында қатпарланған даналық көздерін жинақтап, құнды дүниелерін жаңғырту қазақ халқының ұлттық тәуелсіздік дәуірінде басты мақсаты екендігін көрсетеді. Ежелгі қазақ ұлтының ұрпақтан-ұрпаққа ұласып, мұрас болып келе жатқан көне тарихында ерекше назар аударатын педагогикалық мұрасы нәтижесін болжайды.

Кілтті сөздер: тәлім-тәрбие, ұлттық тәрбие, тәлім-тәрбие, тәрбие, ежелгі дәуір, құндылық, өзіндік таңым, рухани дүниетаным, мәдени мұра, ұлттық дәстүр, рухани қазына.

Кіріспе

Қай заманда болмасын адамзат баласының алдында тұратын ұлы мақсат-мұраттарының ең бастысы – өзінің өмірін, тәжірибесін жалғастыратын

салауатты, саналы ұрпақ тәрбиелеу. Себебі, ұрпақ тәрбиесі келешегін берік ететін басты фактор болып саналады.

Алайда ұлттық дәстүрді бойымызға толық сіңірмегендіктен, бабаларымыздың тарихи тәжірибесін орынды пайдаланбағандықтан, біз тәрбие тегінен айырылудың аз-ақ алдында қалдық. Дүниетануды, өміртануды адам өзінен бастағаны жөн. Егер өз ұлтының салт-дәстүрін егжей-тегжейлі, дұрыс сезіне білмесең өзге ұлттардың да салт-дәстүрлерін құрметтей алмайсың. Олардың жан дүниесін де түсіне алмайсың. Сондықтан, ең алдымен, өркім өз ұлтының салт-дәстүрлерін жете білуі және қастерлеуі қажет.

Бүгінгі таңда көптеген ұлттар мен ұлыстардың Отанына айналған Қазақстан Республикасы өркениетті елдер қауымдастығы қатарынан өзінің лайықты орын алуын талап етіп отыр. Сондықтан, ұлттық ерекшелігімізді айқындайтын тарих қойнауында қатпарланған даналық көздерін жинақтап, құнды дүниелерін жанғырту қазақ халқының ұлттық тәуелсіздік дәуірінде басты мақсаты болып келеді. Сонымен қатар, қоғамдық өмірді демократияландыру және ізгілендіру жағдайында аса қажеттілігі туындап, Елбасының көзқарасында «барған сайын көкейкесті сипатқа ие болып отырған» ұлттық идеяны іздестіруде ұрпақтан-ұрпаққа жалғасқан мәдени-рухани мұралардың мәні ерекше [1].

Зерттеу әдістері

Зерттеу мәселесіне байланысты философиялық, әлеуметтану, тарихи-этнографиялық, этнопедагогикалық, психологиялық, ғылыми-педагогикалық, әдістемелік әдебиеттерге талдау; білім қазақ ұлтының ұрпақтан-ұрпаққа ұласып, мирас болып келе жатқан көне тарихында ерекше назар аударатын педагогикалық мұрасын қарастырып, оқу және тәрбие мәселесіне теориялық тұрғыдан талдау жүргізу.

Зерттеу мәселесінің талдануы

Ұлан-байтақ Орта Азия мен Қазақстан өңірін мекен еткен ертедегі ру-тайпалар ұзақ тарихи жолында ортақ территорияда бірге өмір сүріп, көшпенділер қауымының мәдениетін өркендетуге қажетті үлесін қосты. Атап айтқанда, олар сақ, ғұн, үйсін, қаңлы, алан, қыпшақ, дулат, түркеш, қарлық, оғыз т.б. Бұл тайпалардың әдет-ғұрпы, салт-дәстүрі, экономикалық және әлеуметтік жағдайы өз заманында белгілі дәрежеде дамып, тәлім-тәрбиелік идеялардың дамуына әсерін тигізді. Жалпы ұқсастықтарына қарамастан, әр тайпа өзіндік ерекшеліктерімен сипатталады. Сондықтан осы мәселеге келе ежелгі ру-тайпаларда тәлім-тәрбиеге әсерін тигізген мынадай негізгі қағидаларды атуға болады.

Ежелгі дәуірде қазақ жерін мекендеген көптеген ру-тайпаларда жоғары дәрежеде дамыған экономикасы болды. Қорымдар материалдарында

табылған олжалар мен көркемдік қола бұйымдар көмбелері Жетісу мен Оңтүстік Қазақстанның ертедегі темір дәуірінде құю техникасы мен көркемдік мәдениетінің жоғары екенін және Орта Азия мен Қазақстандағы металлургия өндірісінің ірі орталығы болғанын дәлелдейді. Экономика кәсіп, өнер түрлерінің дамуына ықпалын тигізді. Арнайы бір кәсіпті меңгерген жастарға еңбек, ақыл, эстетика тәрбиелері беріліп отырды.

Ерекше қызығушылық туындататын алтын тоғалар мен қоладан жасалған ат әбзелдеріндегі аңдардың бедерлі бейнелері, қазандар, құрбандық ыдыстары, шырағандар, еңбек құралдары, қару және ер-тұрман заттары ру-тайпалардың әлеметтік жағдайы мен мәдениетінің қарқынды дамуын айқын көрсетеді [2]. Жануарлар мен аңдардың, кейде адамның мүсінді бейнелерімен сәнделген тұрмыс заттары тәлім-тәрбиенің жан-жақты дамығанын дәріптейді; жастарды еңбекке баулу, әдемілік пен әсемдікке үйрету басты мақсат болып табылды.

Ертедегі халықтарда отбасы тәрбиесінде қалыптасатын адамгершілік, имандылық, үлкенді сыйлау негізгі тәрбие бағыттарын құрады; әке мен ананың іс-әрекеттері үл және қыз тәрбиесіне үлкен әсерін тигізіп, еңбек тәрбиесінің ең алдымен отбасынан басталғанын білдіреді. Ертедегі халықтар, соның ішінде ерекше көңіл аударатын сақ әйелдері отбасы тәрбиесімен қоса ерлермен бірдей жауға шапқаны және жас балаларды отаншылдыққа тәрбиелеуде теңдессіз үлгі-өнеге көрсеткені – жас ұрпақта елжандылық, ұлтжандылық сезімдерін қалыптастырып отырды [3].

Ежелгі тайпаларда жастар мен аға буынның байланысы тығыз сақталған. Ұстаз шеберлердің жастарға деген іс-әрекеті арқылы ұрпақ үндестігі; кәсіби мектебі дамыды. «*Шебер қолдар, жастар жасаған*» деген темір бұйымдарға балқытып жазған көне жазулар шеберлік ісіне негізінен, оқып-үйретуге оңай дағдыланатын, әрі болашақ соларға тапсырылатындықтан да жастар тартылғаны туралы хабар береді.

Алғашқы қоғамда Орталық Азияны мекендеген тайпалардың негізінде қалыптасқан бірнеше этникалық құрамдар өзінің дамыған экономикасы және мәдениетімен ерекшеленді – деп түйіндесе болады. Солардың ішінде Қаратөздің солтүстік жағасынан Қытайға дейінгі созылып жатқан Еуропамен Азияның бөліктеріне кең жайылған тайпалар *сун* деген атпен жасаған. Ғалымдардың пікірінше, осынша кең көлемдегі жерлерді ертеден иеленген ғұндар ертедегі Орталық Азияны мекендеген сақ тайпаларының ұрпақтары болса керек [4]. Ғұндармен қатар қазақ даласын мекендегендердің бірі үйсіндер болды. Бұл тайпалар бала тәрбиесін басты мақсат етіп, жастайынан өнерге, еңбекке үйретіп отырды.

Тәрбиелік мәні зор түрлі әдет-ғұрыптар арқылы ізгілік қасиеттерді қалыптастырғанға ниеттенді. Тиімді болып отбасы, еңбек, отансүйгіштік, елжандылық тәрбие түрлері саналды. Осы тұрғыда әсіресе бесік тәрбиесін ерекше атау қажет. Жас ұрпақтың жан-жақты дамығанына туылғаннан аса көңіл бөлген халық, оған жақсы тәлім-тәрбие беруге де тырысқан. Бар өнерін салып, бесікті әсемдеуді мақсат еткен. Өнегелі тәрбие осындай жақсы кадамнан басталған. Туылған нәрестенің қасында ананың бейнесі, оған аса құрмет көрсетуді көздеген ғұндардың сана-сезімі бүгінгі күні де жалғасын тауып отыр. Бұл тәрбие жүйесінің қажетті бөлігі ғұндардың әлеуметтік жағдайын анықтайтын мал шаруашылығымен байланысты. Сондықтан аттың ертұрманын көркемдеуге жасар қызығушылықпен қараған. Мұның барлығы ежелгі ру-тайпалардың дүниетанымын, жоғары дәрежеде болған сана-сезімін көрсетеді [5].

Сақ мемлекетіндегі құқық тәрбиесінің негіздері тәлім-тәрбиелік мәні мол қағидаларда жатыр. Бұл жерде құқық қағидаларымен қатар адамгершілік, имандылық, ізгілік, ақыл-ой, еңбек тәрбиелері айқын көрінеді.

Ежелгі тайпаларда жазу өнерінің дамуы екі бағытта болды. Негізін пиктографиялық, идеографиялық сүретті, заттық жазулар қалады. Дамыған жазулар негізінде тәрбиелік құндылығы мол жазба ескерткіштер жарық көрді. Олардың көздеген мақсаты жас ұрпақтың дүниетанымын кеңейтіп, ақыл, еңбек, ізгілік, эстетикалық тәрбиеге баулу болды.

Зерттеу нәтижелерін талдау

Ежелгі халықтардың жазба ескерткіштері көне дәуірде қарқынды дамыған Шумерліктер, Үнділермен байланысты болды. Бұл жазба ескерткіштерде тәрбиелік ой-пікірлер жан-жақты мәселелерді қамтыды.

Жазба мәдениетімен қатар ежелгі ру-тайпаларда ілім салалры да қарқынды дамып отырды. Күнделікті өмірден туған ілімдер астрономия, геометрия, құқық, медицина, т.б. ғылымдарының дамуына ықпалын тигізіп, негізін қалады. Ертедегі өмір сүрген тарихи тұлғалардың тәлім-тәрбиелік идеялары өте құнды, бүгінгі таңдағы педагогика ғылымының негізгі мақсаты, ұстанымдары, әдіс-тәсілдерімен үндесіп тұр.

Сақ жерінен шыққан ірі тұлғалардың қатарында грек деректерінде Ару патшаларының есімдері кездеседі. Солардың бірі массагет тайпаларының патшасы Томирис. Грек деректерінде патша ұлының есімі де аталған. (Спаргапис). Дарийдің сақтарға жорығы басталған шақта сақтар басшылары Сакеспарес, Хомаргес пен Томирисінің онаша бір жерде кеңес құрғандығы мәлім. Деректерде Томирис Сақа Тиграхауданың билеушісі ғана емес, массагеттер патшасы ретінде де көрсетілген. Демек Томирисінің тарихта аты жазылған ерлік істерінің бастауы өзінен алдын жаһанға мәлім болған Алып Ер

Тонғаның ерлік мектебінен шыңдалып тәрбиеленгендігінен деп тұжырымдауға болады [6].

Томирисінің сөзінен аңғарылғандай сақ мемлекеті ол кезде Күнді аса күдірет тұтқан және тәңірлік дінге сенген, сондай Томирисінің өзі жеке бастың сезімі мен мүддесінен де ел мүддесін алдыңғы орынға қойған ерік-жігері аса мол тұлға екенін көрсетеді. Томирис жайында біраз деректерді ірі тарихи тұлға, ғұлама Анахарсисінің қалдырған естеліктерінен толықтырса болады. Анахарсис сақтың әйел патшасы Томирисінің замандасы болған сынды. Себебі, Анахарсисінің Лидия патшасы Крезге жазған хаты сақталған. Ал Крездің парсы патшасы Кирдің кеңесшісі болғаны жөнінде және ол кеңесін сақ патшайымы Томириспен соғысардың алдында Кирге айтқанын Геродот жазып қалдырған. Егер Лидия патшасы Крез сол Геродот жазған Крез болса, онда Анахарсис те, Томирис те тарихта болып қатар ғұмыр кешкен сынды [6].

Тарихта Анахарсисінің Крезге хаты сақталған: «Лидия патшасы, мен эллин жеріне бұл жақтың салт-дәстүрі мен мінез-құлқын үйрену үшін келдім, маған алтынның қажеті жоқ, Скифияға ақылыма ақыл қосып қайтсам деймін. Сардыға келе жатқан себебім, сенімен танысуыма көп үміт артамын». Анахарсис шет жерге байлық іздеп емес, баға жетпес рухани байлық – білім іздеп келгенін осылай паш етеді. Себебі байлық, алтын-күміс сақ жерінде де жетіп артылатын. Ал енді еркін даланың ер мінезді, дана ханшасы Томирисінің мына сөздері өзінің ұлтжандылығымен тәлімдік зор маңызға ие. Ол қулықпен құдалық жіберген жаулаушы Кирдің адамдарына былай дейді: «Келген жолдарыңызбен кері қайтыңыздар. Желегім желбіреп отырған қыз емеспін. Өңгіме менің жеке өз басым туралы болса, онда мәселе бір басқа. Мен елімнің падишасымын. Мен иілсем – елімнің иілгені. Мидиялықтардың патшасы Кир ниетінен қайтып, отанына оралсын. Қаншама күдіретті болса да, Күн-Тәңірімнің күні ертең кімді қолдап, кімге зауал әкелерін қайдан білейін. Кир көзін маған емес, менің еліме салып отыр. Ал еліме бұғау салдыртпаймын, ата-баба аруағы жатқан жерді жаттың табанына таптатқызып, қорлатпаймын. Соны есінде сақтасын» [7]. Осыдан, Томирисінің ішкі жандүниесінің күшін, ұлтжандылық психологиясын байқауға болады. Өйткені Томирис Кир патшаның оның өзіне емес, массагеттер патшалығына қызығатынын түсініп, құдалыққа елші жіберген патшаға күйеуге шығудан бас тарттады. Қулық пен ештеңе шығара алмаған Кир енді массагеттерге ашық соғыс жариялайды. Алайда Томирисінің ерлігімен ел жаудан аман қалады.

Томирисінің Кир патшасымен шайқасуы көне жазуларда көрініс тапқан. «Массагеттіктер, -дейді осы жайлы Страбон, -өздерінің басым екенін Кирге сол шайқаста көрсете білді. Томирис есімінің жайылуы Арал өңірінен Шығыс Жерорта теңізіне дейін созылады. Мамандардың пайымдауынша, Томирис

лексемасы Азия халықтары үшін өнім беру құдай атымен байланысты болған [8]. Ұлы әйел патшаның батырлығы жастарға үлгі болып, отансүйгіштік сезімге тәрбиелейді. Көне дәуірден келе жатқан аңыздарда, әдеби шығармаларда Томирис есімі тек адамгершілік, батылдық қасиеттермен танылады

Сонымен қатар, ертеде өмір сүрген Зарина тұлғасыда ерлік пен жігердің нағыз үлгісі болған. Патшалық қызмет атқарған араулардың тәлім-тәрбиелік ой-пікірлері сақталмасада, олар жастарды елжандылық, отансүйгіштік сезімдерге бағыттап отырғаны еш күмән келтірмейді. Әділдікті ту етіп көтерген Зарина өз күйеуі Мөрмөрге былай дейді: «Ендеше сөзімді тыңда, Мөрмөр! Ханның бұйрығы екі айтылмайды. Сен қан сасыған олжаны ойлайсың. Мен елдің іргесін бүтіндеп, береке – татулығын ойлап қанқұса боламын. Қаншама ел қырылды. Ана мен сәбидің көз жасы көлге айналды. Оның үстіне, ханзада сертінде тұрды. Сен елді арандатпа, тоқта! Әйелің емес, ханың ретінде бұйырамын сен жазаға тартыласың, – деді». Одан әрі Зарина жиылған әскербасыларына қарап: «Бүкіл бір елді қансыратып, мағынасыз соғыста құрбан болғаннан гөрі, өзін ұстай алмайтын әскербасының қазасы әлдеқайда жеңіл. Ол менің күйеуім, бірақ елімнің амандығы мен үшін одан да қымбат! – дейді [9]. Арулар қолбасшысы Заринаның бұл ісі ұлтжандылық, отансүйгіштік қасиеттерін дәлелдейді.

Қорытынды

Біздің зерттеу мәселеміз аясында ертедегі қазақ жерінде қалыптасқан тәлім-тәрбиелік ой-пікірлерге атақты ғұламалардың, тарихи тұлғалардың озық идеялары әсерін тигізді. Ежелгі дәуірдегі халықтардың құнды салт-дәстүрлері, әдет-ғұрыптары, наным-сенімдері, қарқынды дамыған өнер мен кәсіп түрлері жас ұрпақты жан-жақты тәрбиелеп, құнды біліммен қамтамасыздандырды. Сонымен қатар, халық тәлімі, жазба ескерткіштер, көрнекті тұлғалардың ой-пікірлері тиімді тәрбиенің рухани-танымдық бастау көздері болып келді. Жазу өнері, білім беретін діни мектептері ертедегі елдердің адамзат мәдениетінің ең биік шыңы болып саналды.

Ежелде қалыптасқан тәлім-тәрбиелік ой-пікірлердің тамыры ру таңбаларында жатыр. Сол заманда әр рудың таңбалары белгілі бір әріпті білдіргені., ерекше дамыған сурет жазбалары көшпенді өркениеті мәдениетінің, білім мен ғылымның жоғары деңгейін көрсетеді. Қазіргі заманға тән металлургия, астрономия, математика, дәрігерлік, медицина, құқық, пәлсапа, т.б білім салаларының негізі ерте дәуірде қаланғаны күмән келтірмейді [10].

Тарихи-генетикалық, тарихи-салыстырмалы негізінде қазақ халқы мәдениетінің түп тамыры Шумер, Ассирия, сол сияқты т.б. көне дәуірдің мәдениетінде жатқанын айқындайды. Ертедегі тас жазбалары, солардың қатарында б.д.д. III ғасырдағы үйсін елінің рухани қазынасы Талас жазба

ескерткіштері көшпенді халықтардың кең дүниетанымын, құнды тәлім-тәрбиелік ой-пікірлерінің сол тарихи кезеңде дамығанын дәлелдейді.

Ежелде қазақ даласын мекендеген, бірнеше тайпалардан құрылған сақ, сармат, үйсін, қаңлы, массагет, ғұн, сол сияқты т.б. елдердің жоғары дәрежеде дамыған, өзіндік ерекшеліктері бар тәлім-тәрбиесі жүйелілігімен, көп қырларымен сипатталады. Ұрпақ тәрбиесінде адамгершілікті, ізгілікті, имандылықты мақсат еткен ежелгі халықтар отбасы тәрбиесінде ұл мен қыз балада жақсы қасиеттерді қалыптастыруға тырысты. Үлкенді сыйлау, ана мен әкені құрметтеу, Отанын бағалау, халқының нағыз азаматы болу, адал дос болу, т.б. салт-дәстүрге айналған құнды идеялар тәлім-тәрбиенің негізгі ұстанымын құрады.

Тарихи-генетикалы, тарихи-педагогикалық талдау көрсеткендей, ежелгі халықтарда бесік, отбасы, ақыл, салауатты өмір салты, адамгершілік, еңбек, дене шынықтыру тәрбие бағыттары, табиғат, нақыл сөз, еңбек, ойын, әдет-ғұрыптар сияқты тәрбие факторлары, балада жақсы қасиеттерді дамыту, қалыптастыру тәрбие қызметтері, үйрету, түсіндіру, жеткізу, үлгі, мадақтау, бата беру, әңгімелесу, т.б. әдіс-тәсілдері дамып, ерекше тәрбие жүйесін құрады.

Пайдаланған деректер тізімі

- 1 **Назарбаев, Н. Ә.** Тарих толқынында – Алматы : Атамұра, 1999. – 296 б.
- 2 **Хайруш Абдрахман.** Түркілер тарихы мен тағдыры. – Алматы : Дәнекер, 2002. – 160 б.
- 3 **Орынбеков, М.** Ежелгі қазақтың дүниетанымы. – Алматы : Ғылым, 1996. – 168 б..
- 4 **Сейталиев, Қ.** Педагогика тарихы. Университеттер мен пед. институттардың пед. мамандықтарына арналған оқулық. – Алматы : Білім, 2008. – 416 б.
- 5 **Абдильдин, Ж.** Великая степь и мировосприятие традиционного казаха. Собрание сочинений в пяти томах. – Алматы : Өнер, 2001. – Том 2. – С. 455.
- 6 **Шәлекенов, У. Х.** Түріктердің отырықшы өркениеті. – Алматы : Қазақ университеті, 2003. – 289 б.
- 7 **Келімбетов, Н.** Ежелгі дәуір әдебиеті. – Алматы : Атамұра, 2005. – 66–67 б.
- 8 **Әлемдік педагогикалық ой-сана 10-томдық 1-том /жет. Ә. Н. Көшербаева.** – Алматы : Таймас, 2008. – 400 б.

9 **Kusainova, M. A., Zhapanova, R. N., Kertaeva, G. M., Zhanbyrbaeva, S. T., Alipbayeva, L. E.** Condiciones etnopedagógicas para la formación de un estilo de vida lifestyle saludable en el proceso educativo de los niños de escuela primaria [Ethno-forming pedagogical conditions in healthy educational process of younger schoolchildren]. – Retos. – 39. – 2020. – P. 488–493.

10 **Иманғали Сарбасұлы.** Мәдениеттің қалыптасу жолдары. Монографиялық зерттеулер мен толғаулар. – Астана, 2004. – 70 б.

References

1 **Nazarbayev, N. Ә.** Tarikh tolgynynda [On the wave of history]. – Almaty : Atamura, 1999. – 296 p.

2 **Khairush Abdrahman.** Tүrkiler tarikhy men tadyry [History and fate of the Turks]. – Almaty : Solder, 2002. – 160 p.

3 **Orynbekov, M.** Ezhelgi Kazakhtyk dunietyanymy [Worldview of the ancient Kazakh people]. – Almaty : Nauka publ., 1996. – 168 p.

4 **Seitaliev, K.** Tarihi pedagogy. University of men ped. institutetardyң ped. mamandyqtaryna arnalған оқулық [History of Pedagogy. Universities and Ped. of institutes : textbook for the specialty]. – Almaty : Bilim publ., 2008. – 416 p.

5 **Abdildin, J.** The Great Steppe and the World Perception of the Traditional Kazakh. Collected Works in five volumes [The great steppe and the worldview of the traditional Kazakh. Collected works in five volumes]. – Almaty : Oner, 2001. – Volume 2. – 455 p.

6 **Chelekenov, H.** Tүrikterdiң otiryshy Orkenieti [Settled civilization of the Turks]. – Almaty : Kazakh University, 2003. – 289 p.

7 **Kelimbetov, N.** Yezhelgi dauir Adebieti [Literature of ancient times]. – Almaty : Atamura publ., 2005. – P. 66–67.

8 Alemdik pedagogicals oy-sana 10-volumes 1-volume [World pedagogical thought Volume 10 Volume 1]. Ed. A. N. Kosherbayeva. – Almaty : Taimas publ., 2008. – 400 p.

9 **Kusainova, M. A., Zhapanova, R. N., Kertaeva, G. M., Zhanbyrbaeva, S. T., Alipbayeva, L. E.** Condiciones etnopedagógicas para la formación de un estilo de vida lifestyle saludable en el proceso educativo de los niños de escuela primaria [Ethno-forming pedagogical conditions in healthy educational process of younger schoolchildren]. – Retos. – 39. – 2020. – P. 488–493.

10 **Imangali Sarbasuly.** Madeniетtin kalypтasu zholdary. Monographsk sertteuler men tolfaular. – Astana, 2004. – 70 b.

Материал 29.12.20 баспаға түсті.

М. А. Кусайнова¹, З. К. Жуманбаева², К. С. Тлеугабылова³, А. С. Мусабекова⁴
Духовное содержание воспитательных ценностей в Древнем Казахстане

¹Карагандинский университет имени академика Е. А. Букетова,
Республика Казахстан, г. Караганда;

³Карагандинский технический университет,
Республика Казахстан, г. Караганда;

^{2,4}Карагандинский Медицинский университет,
Республика Казахстан, г. Караганда.

Материал поступил в редакцию 29.12.20.

M. A. Kusainova¹, Z. K. Zhumanbaeva², K. S. Tleugabylova³, A. S. Musabekova⁴
The spiritual content of the educational values of ancient Kazakhstan

¹Academician E. A. Buketov Karaganda University,
Republic of Kazakhstan, Karaganda;

³Karaganda Technical University,
Republic of Kazakhstan, Karaganda;

^{2,4}Karaganda Medical University,
Republic of Kazakhstan, Karaganda.

Material received on 29.12.20.

В статье теоретически анализируются традиции и обычаи а также нравственные слова исторических личностей, живших в древнем Казахстане которая передается из поколения в поколение, уважать старших, уважать свой народ и землю. Авторы определили и изложили направления воспитания, сформулированные в древней кочевой среде родоплеменных племен, населявших казахскую степь. Основываются на воспитательных ценностях древней письменности. Вместе с тем, главная автор подчеркивает то цель казахского народа в эпоху национальной независимости состоит в том, чтобы возродить в недрах истории источники мудрости и их ценности. Первые этапы воспитательных источников древних народов раскрывают сущность форм искусства, профессии, труда, которые сложились в данном обществе и оказали влияние на воспитание подрастающего поколения.

Ключевые слова: воспитание, национальное воспитание, воспитание, древность, ценность, самосознание, духовное мировоззрение, культурное наследие, национальные традиции, духовные ценность.

The article theoretically analyzes the traditions and customs as well as the moral words of historical figures who lived in ancient Kazakhstan, which is passed down from generation to generation, to respect the elders, to respect their people and the land. The authors identified and outlined the directions of education formulated in the ancient nomadic environment of tribes that inhabited the Kazakh steppe. They are based on the educational values of ancient writing. At the same time, the main author emphasizes that the goal of the Kazakh people in the era of national independence is to revive the sources of wisdom and their values in the bowels of history. The first stages of educational sources of ancient peoples reveal the essence of the forms of art, profession, and labor that developed in this society and influenced the upbringing of the younger generation.

Keywords: education, national education, upbringing, education, antiquity, value, self-awareness, spiritual Outlook, cultural heritage, national traditions, spiritual values .

Теруге 29.12.2020 ж. жіберілді. Басуға 11.01.2021 ж. қол қойылды.

Электронды баспа

2,93 Мб RAM

Шартты баспа табағы 38,0.

Таралымы 300 дана. Бағасы келісім бойынша.

Компьютерде беттеген З. С. Исакова

Корректорлар: А. Р. Омарова

Тапсырыс № 3720

Сдано в набор 29.12.2020 г. Подписано в печать 11.01.2021 г.

Электронное издание

2,93 Мб RAM

Усл.п.л. 38,0. Тираж 300 экз. Цена договорная.

Компьютерная верстка З. С. Исакова

Корректор: А. Р. Омарова

Заказ № 3720

«Toraighyrov University» баспасынан басылып шығарылған

Торайғыров университеті

140008, Павлодар қ., Ломов к., 64, 137 каб.

«Toraighyrov University» баспасы

Торайғыров университеті

140008, Павлодар қ., Ломов к., 64, 137 каб.

8 (7182) 67-36-69

e-mail: kereku@tou.edu.kz

www.vestnik.tou.edu.kz